

GERE ISTVÁN

Nem beszélünk csúnyán

Az ifjabbik Rabovics a szűk kis konyha közepén, egy bádogteknőben állt, és szipogva tűrte, hogy mamája szappanozza, majd gyöngye bőrét gyökérkefével csutakolja végig, mint ahogyan a nedves szőnyeget szokta az udvari porolón. A nagy, zománcos lavórban szokták fürdetni, de az most tele van szántóföldi paradicsommal.

Egy-két füles után az ember már nem ellenkezik – gondolta: úgyse értik, vagy úgy tesznek, mintha nem értenék, hogy mit akar –, apa se szólt bele, pedig ő is ott volt a konyhában; slicces alsógatyában, trikóban járkált, és furcsa szövegeket szajkózott egy füzetből. A mosóteknőtől elment az ajtóig – az összesen három lépés –, nem természetes léptekkel, hanem ahogy a gúnárok járnak, aztán vissza, de közben a plafonra mutatott, megpördült maga körül, a fejéhez kapott, és azt kiáltotta:

– Hah!

A kis Rabovics szemébe csípős szappanhab került, mire ő is végrehajtott egy sikertelen félfordulatot a bádogteknő síkos alján, s csak anyjának gyors mozdulata mentette meg attól, hogy a forró sparherdre essen, ahol egy nagy bádogfazékban melegedett a víz.

– Hah! – kiáltott fel ő is.

– Maradj nyugton! – fenyegette meg mutatóujjával a mamája. – Mindjárt letöröllek.

Az idősebb Rabovics üveges szemmel feléjük bámult, mint aki egy másik világban jár, aztán újra kiabálni kezdett. Egy mondat közepén hangnemet váltott, s azután szinte csak suttogott. Mintha az abrakadabra egy részét a feleségének címezte volna, a másik részét az ajtó mellett felakasztott kabátoknak, aztán ijesztően villámló tekintettel újra az asszonynak. Elakadt, a kezében tartott paksamétába mélyedt, arca egyszerre megvidámodott, és a teknő elé térdelt. Láthatóan még azt se bánta, hogy a víz ráfröccsent, s andalító, de szintén érthetetlen mesébe kezdett, amin az asszony csak nevetett.

– Ugyan, ne strapáld magad, úgyis lefűjják az egészet. Kinyiffant a vén trotty. Az emlékére elővehettek újra a Partizánfenyőt vagy a Sztálingrádi munkást.

Na, ebből komoly szóváltás támadt.

Idősebb Rabovics berohant az egyetlen szobába, és hangosra állította a rádiót. Mindig ezt csinálják, ha összevesznek valamin, mégpedig azért, hogy ne hallatszon ki az udvarra a purparlé, így viszont hangosabban kell kiabálniuk, hogy megértsék egymást, s emiatt minden kihallatszik.

Becsapták az ajtót, és Rabovics a cukorspárgán lógó vászonfüggöny miatt nem látott semmit. Dideregve ácsorgott a lassan kihűlő szappanos lében, kimászni nem merészelt, mert amikor egy alkalommal megpróbálta, a bádogteknő vele együtt lebillent a sámliról, és a víz elöntötte a konyhát. Abból is nagy ramazuri lett.

– Mi van? Elment az a csöpp kis eszed is? – hallotta az apja hangját. – Azt akard, hogy mindannyiunkat elvigenek répát egyelni?

– Anatómiai csoda vagy! – sipította a mamája. – Nincs mit enned, mégis be tudsz szarni!

Ugye, nem beszélünk csúnyán, mama – gondolta magában Rabovics. Enni pedig van mit, hiszen a sütőben ott pirul a krumplis pogácsa, mint minden vasárnap. Érezni az illatát.

– Anyuuu! – kiáltotta ijedten. – Füstöl a pogácsa!

A mamája kiszaladt megmenteni a süteményt. Konyharuhával fogta meg a forró tepsit, de amikor kiemelte, egy pillanatig tétovázva megállt, hogy hová is tehetné le. Aztán lerakta a sütő elé a kőpadlóra. Ebben a konyhában nem lehetett egyszerre kétféle dologba kezdeni. Most éppen a fürdetést kellett volna befejezni.

– Ne játssz a fűtyiddel – szólt oda az ifjabbik Rabovicsnak.

Mért ne? – gondolta a fiú. – Fázom – közölte aztán, mintegy magyarázatképpen, de a mamája már dörzsölte is a hátát egy durva törölközővel. – Emeld fel a kezéd – szólt rá a fiúra.

– Splöd – tiltakozott az.

– Spröd – javította ki a mamája –, és jót tesz a vérkeringésnek.

– Kérek pogácsát – próbálkozott Rabovics.

– Mindjárt, mindjárt. Csak vedd fel a pizsamát. Művész úr, kiöntené a vizet?

Ez már idősebb Rabovicsnak szólt, aki addig se tette le a kezéből a szöveggöngyöt, amíg kivitte a teknőt az udvarra, s kiborította belőle a vizet a kanálisba.

– Kaphatok most végre öt perc nyugalmat? – tette fel a szónoki kérdést, amikor visszatért. A bádogteknőt kinn hagyta a falnak támasztva.

– Hogyne – mondta Rabovics mamája. – Majd adok az enyémből.

Kapkodva szedegette ki a lapos, forró pogácsákat a tepsiből. Egyet Rabovics kezébe nyomott, és beterelte a szobába.

– Lassan edd, mert meleg!

A fiú egyik kezéből a másikba rakosgatta a pogácsát, aztán óvatosan harapott egyet belőle. Nem mert mindjárt kettőt kérni, mert még azt hinnék, hogy szodé. Ez új szó, tegnap került elő az ebédnél. Arra mondják, aki zabal. Nem számít, ki mennyire éhes.

A szobaablak elé állt, ahonnan a házi bácsiék muskátlis ablakára, a taxisék lakására és a padlásfeljáróra lehetett látni. Egy kicsi még az udvari vécé deszkaajtójából is látszott.

Szépivölgyi úr, az egyik szomszéd éppen feltámasztotta a kátránypapírral fedett pinceajtót, és bal kezében a már meggyújtott kocsisgyertyával, a jobban a kis szesnekannával készült lemenni, halkán káromkodva a gyertyáról kezére csöppenő forró viaszcsseppek miatt. Le lehetett olvasni az ajkáról, hogy mit mond. Nem beszélünk csúnyán, ugye, Szépivölgyi úr – gondolta az ifjabb Rabovics.

Szépivölgyi úr már nem volt fiatal. Nála fiatalabb, kivagyfi feleségével az udvar bejárat felőli traktusában lakott, majdnem Rabovicsék konyhájával szemben. Előző nap a fiú és mamája borzongva nézte végig a konyhafüggöny mögül, amikor Szépivölgyi úr nagyon idős mamájának tetemét elvitték a hullaszállítók. Nem látták, csak a nagy pléhdobozt, de tudták, hogy ott van benne a Rozi néni.

Meghalt a mamája, és most mégis lemegy szénért – gondolkodott el az ifjabb Rabovics. Fura.

– A Dromek épp lemegy a pincébe – hallotta a mamája hangját. – Most levihetnéd a teknőt.

– Majd később, most memorizálok – felelte az apja.

A fiú lefeküdt az ágyára. Ezt nem szabad elfelejteni – gondolta. Nem azt kell mondani, hogy nem csinálom, hogy nem akarom, hanem hogy memorizálok. Memoriázok.

Az udvarról beszűrődő fényeket nézte a mennyezetten meg a tarka faliszőnyegen, amelyen a sivatagban menetelt egy teve. Kétpúpú. Megsimogatta a teve szőrét. Splóó.

A konyhában újra fellángolt a vita, és ez kiverte a fiú szeméből a közeledő álmot. Az egész marakodás akkor kezdődött, amikor az idősebb Rabovics új munkát kapott, ami miatt többé már nem járhattak az imaházba. Nem nézték volna jó szemmel, az apa pedig nem akart visszamenni az olajütőbe. Ott nem adtak egyenruhát.

– Csak nézd meg azt a képet – hallotta a mamája hangját. – Csak nézd meg, kik mennek ott az ágyútalp mögött! Egytől egyig úgy néznek ki, mint a Zsíros gazda a Lúdas Matyiban. Akkora a hasuk, mintha a kilencedik hónapban lennének...

Idősebb Rabovics erre morgott ugyan valamit, de a fiú nem értette. Lehetett csúnya is.

Csönd támadt, majd rövid idő múltán a Duda Gyuri házassága című, klasszikusból népiesített színdarab címszereplőjének veretes mondatai hallatszottak be, hosszan és álmosítóan, a mamája kellelten, unott végzavazása mellett.

Másnap a kis Rabovics ott ült egy korom- és fokhagymabűzös, dög lassú vonat ablaka mellett, s ki meredt szemekkel nézte a fácskás ligetek és széles kukoricatáblák fölött sodródó felhőket. A szántóföldek és a vasúti töltés árka között kanyargó, keskeny ösvényen hosszú farkú fécánmadarak futottak át ijedten, nyulak ugráltak a krumpliföldek buckái közt, és szekerek tanyáztak toporgó, gebe lovakkal a leeresztett sorompók előtt. Hébe-hóba megpróbálta felhívni szülei figyelmét egy furcsa alakú fára vagy az erdőből kikukkantó, tétova, ijedt őzikére, de őket túlságosan is elcsigázták az utazás előkészületei, a cipekedés az otromba csomagokkal, a helyfoglalással járó versenyfutás és ökölharc. Korán keltek, s a kis Rabovicsnak az elkövetkező órák alatt több alkalommal kellett néma, magába fojtott felszólítást intézni a felnőttekhez az illendő beszéd tárgyában. Ő maga is átment az ilyenkor, úgy látszik, elkerülhetetlen megpróbáltatásokon, mégse lázadt, pedig lett volna miért. Ott volt például a teljességgel fölösleges fürdés, a banális tévedésnek bizonyuló, szűk nyakú fehér ing és a fakerekű kisautó, amit otthon kellett hagyni. Egyelőre élvezte az utazást, hiszen alighogy elhelyezkedtek, máris kapott egy zsömlét, amelybe párizsit tettek és paprikát, s még fogalma se volt az ellen szőtt összeesküvésről. Szülei tapintatosan elhallgatták, hogy a következő tavaszig tanyasi lakos lesz belőle egy minden falutól egyenlően távol eső vasúti őrházban, nagyanyja és nagyapja szigorú felügyelete alatt. Mindent a háta mögött, a feje felett és a megkérdezése nélkül döntöttek el, és ezt az árulást később azzal magyarázták, hogy mindannyiuk érdekében el akarták kerülni a hisztizést.

A keserű csalódást – ha úgy tetszik, a hisztizést – ezzel ugyan csak elodázták, de ez még a közeljövő zenéje volt. A szemközti kemény fapadon feszengő terebélyes asszonyosság hatalmas piros almával ajándékozta meg a kis Rabovicsot, amit ő illedelmesen megköszönt. Ezt magától is megtette volna, ezért teljesen felesleges volt, hogy a papája figyelmeztesse rá, mint valami hülye gyereket. Ifjabb Rabovics belepirult ebbe a megaláztatásba, tekintve, hogy nem is ez volt az első az utazás során. Mindjárt az állomáson kerek perccel megtagadták tőle, hogy átadják neki a saját vonatjegyét, mindössze az a halvány és nevetséges ígéretet hangzott el, hogy ha odaérnek, akkor megkapja.

Idősebb Rabovics korainak tartotta elmondani a fiának, hogy nem árt hozzászoknia: ha csak valami nagy fordulat nem történik – amint az születésének évében már megesett –, akkor gyerekként kell leélnie az életét, egy cukorspárgába kapaszkodva a többiek

mögött, amelynek a végét az átnevelt óvó néni, a megbízható diri bácsi, csókos káderek és pártbizalmik tartják szorosan a markukban, s akik majd folyamatosan etetik azzal az ígérettel, hogy megérkezésükkor mindent megkap. A mostani rokonlátogatást az tette lehetővé, hogy a család hirtelen meggazdagodott: pontosan két héttel a népek atyjának halála után fantasztikus háromszáz forintokat nyertek a tervekölcsön-sorsoláson, s így valamit visszakaptak a népi demokráciának általuk kölcsönzött pénzből.

A mozdony sípolt, gőzfelhő szállt el az ablak előtt, s a kis Rabovics szeme előtt újra megiramodott a táj. Túl voltak már számtalan megmagyarázhatatlan várakozáson az egymástól alig különböző állomásokon, s kezdett rájuk esteledni. Tagjaik elzsibbadtak, és zsebtaggon teltek a percek és az órák is. A kupéban kialudt a világitás, és az ablakon át csak a tarlóút és az eltűnő, sötétben gubbasztó tanyák fehérre meszelt fala világitott be. Fáradtan járt-kelt, csoszogott az álom az utasok kö-

zött, mindenki bebújt a kabátja alá horkolni, s velük ölelkezve osont be a kabátok paplana alá a rántott csirke és a törkölypálinka illata.

A kis Rabovics fázósan riadt fel álmából, s még éppen időben keltette fel egymásra borulva, ijesztően kitekert tagokkal szundikáló szüleit, hogy csomagjaikat felkapva leugráljanak a peronra a hajnali dérből guggoló kis állomáson, egy nyilvánvalóan vörösboron és szalonnán hízott, pirospozsgás képű, tárcsát lengető, álmos szemű forgalmista elé.

Megérkeztek. Itt az éjjel eshetett az eső, mert hatalmas pocsolyák csillogtak előttük, s az egyikbe az ifjabb Rabovicsnak rögtön sikerült is beletoccsannia.

– A fene... – futott ki a száján. Fehér zoknijja egy pillanat alatt mocskos szürke lett.

– Nem beszélj csúnyán, igaz? – szólt rá a papája.

A fiú ledobta a gondjára bízott csomagot, a fejéhez kapott, és azt kiáltotta:

– Hah!

LENGYEL JÁNOS

Kulireggel

*Kedve volna, kedve lenne,
a világnak nekimenne.
Annak híján szánja sorsát,
színig tölti a poharát.*

*Forr a véna, bugyog leve.
Elhagyta őt az istene,
még rosszabb lesz a holnapja,
gondját-baját csőstül kapja.*

*Kortyolhat a poharából,
lehet lényre csupa mámor
– mégsem boldog, mégsem részeg,
megrohanják bús emlékek.*

*– Félre bánat, állj most tovább,
ne itasd a kínok borát.
Itt a reggel, kakasszóra
indulni kell a melóba.*

Széllal szemben

*Nem írhatok mást,
ha szavam hontalan,
nem ülhetek tétlen,
ha elmém nyugtalan.
Falra hányt borsó
minden szép vallomás.
Mert gyáva a nyúl:
úgy jó, ha paprikás.*